

תורת הבטחון

פרשת החודש

מסתתר א-להי ישראל מושיע, כלומר אף על פי שאתה מסתתר אתה הוא אלקי ישראל שעשית עמהם כמה נפלאות ואתה מושיע בכל עת ובכל שעה, ועל ידי תשועתך רואים אותך בני אדם ואתה מתגלה להם ומכירי אותך, וג"כ בכאן ע"י מה שמחדש החדשים הוא מתגלה לבני אדם והוא כאלו מקבילין פניו. מפי מורי הרב נר"ו, עכ"ל.

מעיד על חידוש העולם

וע"ע במש"כ רבינו בחיי (שמות יג, א): "וידוע כי כשיראה האדם הלבנה בחודשה ומברך עליה הנה הוא מעיד על חדוש העולם שהוא עיקר האמונה ומודה על אלקותו של יוצר בראשית שחדש העולם כשם שמחדש הלבנה בכל וחדש וחדש", עכ"ל. נמצא שהמברך על חידוש הלבנה, הרי הוא מודה ומשבח להקב"ה על חידוש העולם, והגם שחידוש הלבנה הוא 'דרך הטבע', שבכל חודש היא מתחדשת, אם מברך ומשבח להקב"ה ע"ז, הרי הוא בא לאמונה בבריאת העולם, שהרי הוא מעיד על חידוש העולם, ומטעם זה נחשב כמקבל פני השכינה.

לפי דבריו יש לפרש כוונת הגמ', דיש ב' אופנים לקבל פני השכינה. חדא – השכינה באה ומתגלה לאדם. שנית – האדם מבקש מעצמו לקבל פני השכינה.

על ים סוף, הקב"ה גילה עצמו לכלל ישראל ע"י ניסים גלויים, וכל אחד ואחד, ואפילו השפחה, היתה יכולה לומר "זה א-לי ואנוהו". אמנם, יש עוד דרך לקבל פני השכינה, והיא ע"י שהאדם עצמו מבקש לקבל פניה ומבקש לראות את הקב"ה, והיינו ע"י נפלאות שהקב"ה עושה בסתר, במסגרת הטבע, שהרי בדרך כלל העולם מונהג על פי דרך הטבע, והדבר שהוא מיוסד בחוק שמעולם לא נשתנה, היינו מסלול הליכת הירח, שזהו טבעו של עולם. מי שיכול להסתכל על הלבנה בזמן חידושה, ולברך ולשבח להקב"ה, הרי הוא מכיר שהקב"ה מנהיג את העולם, וכל הטבע מונהג לחלוטין בהנהגת השי"ת. עם אמונה כזו, הרי הוא מקבל פני השכינה ממש כמו על ים סוף, שיש לו אותה התגלות של הנהגת השי"ת.

לפי זה ניתן להבין מדוע אנו קורין פרשת החודש דוקא קודם חודש ניסן ולא קודם שאר חדשים. במשך כל חודש ניסן אנו מודים להשי"ת על הניסים גלויים שעשה לאבותינו, עשר מכות, הוציאם ביד חזקה, קריעת ים סוף וכו' ועל כל שאר הניסים שנעשו בחודש זה. לכן החודש נקרא "ניסן", על שם הניסים שנעשו בו. עלול האדם לטעות ולומר שהקב"ה מנהיג רק את הנסים הגלויים, ואילו דרך הטבע, חו"ש אינה תחת הנהגתו, אלא סתם מקרה בעלמא. כך היא

אמונה שלימה!

החדש הזה לכם ראש חדשים ראשון הוא לכם לחדשי השנה.
(פרשת החודש)

פסק המחבר (א"ח ס' תרפ"ה): "בשבת חמישי, שהוא כ"ט באדר, מוציאין ב' ספרים: באחד קורא פרשת השבוע, ובשני: החדש הזה לכם, ומפטיר: בראשון באחד לחדש", ע"כ.

כדי לקדש החודש

וכתב הלבוש בביאור טעם קריאת פרשת החודש וז"ל: "הרביעית פרשת החדש בשבת הסמוך לר"ח ניסן, כדי לקדש חדש ניסן דכתיב בתורה (שמות יג, א) החדש הזה לכם ראש חדשים, אבל אין זה עיקר הקידוש, כי עיקר הקידוש הוא בעת הראייה שמקדשין אותו הבית דין, ואין הקריאה הזאת אלא מדרבנן", עכ"ל [ודבריו הובאו במשנה ברורה].

כעין זה איתא בדברי הכלבו (ס' מ"ו) שכתב: "ולמה קורין פרשת החדש ברביעית מפני ראש חדש ניסן שענינו של יום הוא", עכ"ל.

אמנם, יש להעיר, מדוע לא קוראין פרשת החודש קודם שאר חדשי השנה, אם עניינה כדי לקדש את החודש, א"כ כל החודשים צריכים קידוש. בהכרח יש בפרשה זו ענין דוקא לחודש ניסן וצ"ב.

כאילו מקבל פני השכינה

ונראה לבאר בעזה"ת, בהקדם ביאור עניינו של ראש חודש. דאיתא בסנהדרין (מג, ב): "ואמר רבי אחא בר חנינא אמר רבי אסי אמר רבי יוחנן: כל המברך על החדש בזמנו - כאילו מקבל פני שכינה, כתיב הכא: החדש הזה וכתוב התם זה א-לי ואנוהו", ע"כ. המברך על החודש בזמנו, נחשב כמקבל פני השכינה! דבר גדול מאוד! וצ"ב, מה הגודל הענין בקידוש הלבנה עד שנחשב כמקבל פני השכינה. ועוד, מהו הדמיון לזה שכלל ישראל בים סוף קיבלו פני השכינה, שהרי היה זה גילוי שכינה יותר מן הנביאים, וכפי שאמרו חז"ל (מכילתא פסוק שיהיה ג), 'ראתה שפחה על הים מה שלא ראה יחזקאל בן בוזי', וא"כ מדוע כל המברך על החודש בזמנו, נחשב אף הוא כמקבל פני השכינה.

וביאר רבינו יונה דברי הגמ' (נרכות דף כ"א מדפי ה"ק) וז"ל: "כאילו מקבל פני שכינה - מפני שהקב"ה אע"פ שאינו נראה לעין, נראה הוא על ידי גבורותיו ונפלאותיו, כענין שנאמר אכן אתה א-ל

דרכו של עולם, 'עולם כמנהגו נוהג'. לכן דוקא קודם חודש ניסן אנו קוראין פרשת החדש, כדי לקדש החודש, ולבא לאמונה שלימה, שהקב"ה מנהיג גם את הטבע.

יכול מראש חודש

ולפי זה יש לבאר מה שאמר בעל הגדה: "יכול מראש חדש? תלמוד לומר ביום ההוא. אי ביום ההוא יכול מבעוד יום? תלמוד לומר בעבור זה – בעבור זה לא אמרתי, אלא בשעה שיש מצה ומרור מונחים לפניך".

וכבר שאלו המפרשים מדוע ס"ד לקיים מצות סיפור יציאת מצרים מראש חודש ניסן, הרי בראש חודש ניסן כלל ישראל עדיין לא נגאלו.

אמנם לפי הנ"ל יש לבאר, דהנה כבר ביארו כל המפרשים שעיקר תכלית מצות סיפור יציאת מצרים הוא להשריש האמונה בתוך ליה ובתוך לב בנינו. וז"ל החינוך (מנחם כ"א) בביאור מצות סיפור יציאת מצרים: "משרשי מצוה זו, מה שכתוב בקרבן הפסח. ואין מן התימה אם באו לנו מצוות רבות על זה, מצוות עשה ומצוות לא תעשה, כי הוא יסוד גדול ועמוד חזק בתורתנו ובאמונתנו. ועל כן אנו אומרים לעולם בברכותינו ובתפלותינו זכר ליציאת מצרים, לפי שהוא לנו אות ומופת גמור בחידוש העולם, וכי יש אלוך קדמון חפץ ויכול, פועל כל הנמצאות אל היש שהם עליו, ובידו לשנותם אל היש שיחפץ בכל זמן מן הזמנים, כמו שעשה במצרים ששינה טבעי העולם בשבילנו, ועשה לנו אותות מחודשים גדולים ועצומים, הלא זה משתק כל כופר בחידוש העולם, ומקיים האמונה בידיעת השם יתברך, וכי השגחתו ויכלתו בכללים ובפרטים כולם", עכ"ל. וכיון שזהו עיקר תכלית מצות סיפור יציאת מצרים, להשריש אמונה, היה מקום לומר שמראש חודש ניסן נתחיל לספר ביציאת מצרים שראש חודש מטרתו לבא לידי אמונה שהקב"ה המחדש חדשים, ואין שום טבע בעולם כלל. לכן הוצרך לימוד שאין להתחיל מצוה זו מראש חודש, "ת"ל ביום ההוא".

וצריכין אנו לחזק עצמינו להאמין באמונה שלימה, שהקב"ה "עשה ועושה ויעשה לכל המעשים". כל הנהגת הטבע, כולו בהשגחת השי"ת. ובפרט כשהאדם מתעסק באיזה עסק בדרך הטבע או עושה איזושהי השתדלות, צריך להאמין בבידור שאין שום טבע כלל, והטבע כולו השגחת השי"ת.

חשבון בבנק כמו הלבנה

בכל חודש יש כמה וכמה הוצאות לכל אדם, כתשלום שכר לימוד בניו, תשלום שכירות דירה או משכנתא וכדומה. הקב"ה ברוב חסדו שולח לכל אחד ואחד כסף לשלם כל חובותיו. אפשר שהאדם עושה איזה השתדלות שהיא, ומשיג ממון ע"י כך. או אם לומד בכולל ומקבל מילגה. או שמקבל כסף מההורים וכדומה. כל אלו הם הנהגת הטבע.

כל זה, ממש כהנהגת הלבנה. במשך החודש מתמעטת, ואחר כך גדלה. וחוזר חלילה. זה ממש כמו חשבון בנק, מצטמק מחמת חובות, ותופח מהשכר. וחוזר חלילה. צריך כל אחד להכיר, שהעובדא שיש לו כסף היא אך ורק משום שהקב"ה מחדש בטובו מעשה בראשית. כמו שצריך לברך על הלבנה בזמנה, ולהכיר שהקב"ה הוא המחדש חדשים ואינו מקרה בעלמא, כך צריך להכיר שכל הכסף שמזדמן לאדם, אינו טבעו של עולם, אלא משום שהקב"ה הוא מחדש בטובו מעשה בראשית.

עצה טובה קמ"ל

ועצה טובה קמ"ל, דכמו שבכל חודש אנו מברכים ומשבחים להקב"ה שהוא מחדש חדשים, ואין שום טבע כלל. כך כשמזדמן לאדם תשלומים או שכר וכדומה, יודה להשי"ת על זה. כדאי לומר (מפליס ק) "מזמור לתודה", ולהודות להשי"ת על מה שקיבל, או לכל הפחות יאמר הפסוק "הודו לה' כי טוב כי לעולם חסדו", או יאמר בפיו "תודה להשי"ת". שע"י זה תתחזק האמונה אצלו, ויכיר שהקב"ה מנהיג את הטבע, והוא ית' מחדש חדשים!

סיבה שיבטח בה'

ויש להוסיף, שאם מודה להשי"ת על כל מה שקיבל, לא רק שתתחזק אצלו האמונה, שיאמין באמונה שלימה שהקב"ה מנהיג את כל הבריאה, והוא לבדו עשה ועושה ויעשה לכל המעשים. אלא ג"כ תתחזק אצלו מדת הבטחון, שיבטח בהשי"ת שיעזרוהו בכל מצב שיהיה.

אנו אומרים ב'מודים' – "הטוב כי לא כלו רחמין, והמרחם כי לא תמו חסדיך, מעולם קוינו לך". אחר שאנו מודים להשי"ת על כל הטובות שמיטיב עמנו ועל כל חסדיו שהם עד אין סוף, אנו מוסיפים ואומרים שאנו בטוחים בהשי"ת על העתיד, שיעזרונו בכל דבר. והסיבה לזה – "מעולם קוינו לך".

וכ"כ מרן החפץ חיים (נפולת ישראל פ"ז) וז"ל, "ועיקר הכל שיראה להתחזק במדת הבטחון ויושע עי"ז, כמו שנאמר: "קוה אל ה' ויושע לך". ואחז"ל: כל התולה בטחונו בהקב"ה הרי הוא לו מחסה בעוה"ז ובעוה"ב שנאמר וגו'. והנה העצה לחזק נפשו בענין זה הוא שיתבונן תמיד על זמן העבר מימי חייו כמה עשירות שנים חיה עד כה ובחסד השי"ת לא היה חסר לו אפילו יום אחד מאכילה ושתיה ומלבוש וכדומה וא"כ מה לו לדאוג על זמן של להבא שאינו יודע מספר ימי חייו אפילו על יום אחד מסתמא כשם שעזרו השי"ת ברחמיו עד כה יעזרוהו ג"כ מעתה ולהבא", עכ"ל. הרי שהתבוננות על פרטי חייו מתחילתם עד עתה, זה מה שמביא לידי בטחון בה'. כשיכיר שהשי"ת תמיד גומל עמו טובות עד אין סוף, ומודה להשי"ת על דבר טוב שמקבל, בא לידי הכרה שהקב"ה מיטיב עמו, ובודאי תהיה זה סיבה שיבטח בו באמת בלב שלם.